

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่าในบริเวณที่รู้จักกันว่า "สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้" ซึ่งหมายถึงจังหวัดยะลา บัตตานี นราธิวาส และสตูล และได้กลายเป็นโจทย์ซึ่งนำไปสู่การศึกษาเพื่อหาข้ออธิบายในแง่มุมต่าง ๆ มากมาย สิ่งที่เราัมักพบเห็นคือสิ่งอธิบายซึ่งโยงปัจจัยด้านคุณลักษณะที่โดดเด่นด้านชาติพันธุ์มาเลย์ หรือความเป็น "ชาวมลายู" และความเชื่อทางศาสนาอิสลามว่ามีบทบาทสำคัญต่อการก่อตัวเพื่ออิสรภาพของประชาชนในสี่จังหวัดดังกล่าว ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ในประวัติศาสตร์ไทย

คำถามที่เกิดขึ้น คือ จริงหรือที่สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีคุณลักษณะดังกล่าวทั้งหมด และการสรุปว่าการเป็นกลุ่มในรัศมีวัฒนธรรมมาเลย์ คือสาเหตุที่แบ่งแยกประชาชนกลุ่มนี้ออกจากกลุ่มอื่นในรัฐไทย เป็นไปได้หรือไม่ว่าจะละเลยต่อความหลากหลายในลักษณะทางชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมภายในกลุ่มเอง

เพราะมีข้อเท็จจริงสำคัญประการหนึ่ง คือ ในกลุ่มจังหวัดดังกล่าวก็หาได้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งหมด เพราะว่ากลุ่มดังกล่าวยังประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และความเชื่อทางศาสนาชุดอื่น ที่มีการปะทะต่อรองเพื่อครอบครองพื้นที่ความเป็นชุมชนในจินตภาพของกลุ่ม ทั้งเพื่อการดำรงอยู่ และงอกงามตลอดเวลา

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งหมดของประเทศไทยและมาเลย์เซียชี้ว่า กลุ่มที่ครอบครองพื้นที่กว้างใหญ่ ติดต่อกับชายแดนประเทศมาเลย์เซียปัจจุบัน มีประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกันมาจากหน่วยการเมืองที่มีความผูกพันอย่างใกล้ชิดในเชิงอำนาจ วัฒนธรรม และเนื้อหาที่แตก

ต่างกัน และอาจแบ่งได้เป็นสองกลุ่มใหญ่คือ จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาสกลุ่มหนึ่ง และจังหวัดสตูลอีกกลุ่มหนึ่ง

มีผู้ให้ความสนใจศึกษาเรื่องราวของกลุ่มแรกมากมาย โดยยึดเอาปัตตานี ยะลา นราธิวาส โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัตตานี เป็นศูนย์กลางการอ้างอิงทั้งปวง รวมทั้งความชัดเจนแห่งการเป็นตัวแทนกลุ่มวัฒนธรรมมาเลย์ในขอบเขตชายแดนประเทศไทย และเป็นหนึ่งใน Cradle of Islam¹ ในภูมิภาคแถบนี้ ทั้งที่สตูลอาจเป็นทางเลือกที่ควรค่าแก่การศึกษา เพราะความแตกต่าง ทั้งในทางประวัติศาสตร์ การเมือง วัฒนธรรม เนื้อหาและการแสดงออกต่อ ความเชื่อทางศาสนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งปฏิกิริยาทางการเมืองต่อหน่วยอื่น การศึกษาความหลากหลายของกลุ่มจังหวัดชายแดน นอกจากอาจนำไปสู่การศึกษาเรื่องอื่นได้ดีกว่า การสรุปรวมโดยไม่แยกแยะความแตกต่าง ยังอาจทำให้การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยภูมิภาคนี้ ชัดเจนยิ่งขึ้นด้วย

ข้อสังเกตที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือการนิยามความเป็นหน่วยเดียวกันทางการเมืองของพื้นที่ดังกล่าว เพราะการอ้างอิงพื้นที่เหล่านั้นว่า "ห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้" "สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้" กระทั่ง "สามจังหวัดชายแดนภาคใต้" น่าจะมีความหมายทางการเมืองที่แตกต่างกัน เพราะเมื่อเป็นห้า กลุ่มนั้นหมายถึงปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และสงขลา พอเป็นสี่ จังหวัดสงขลาถูกละทิ้งออกไปจากกลุ่ม ต่อเมื่อเหลือเพียงสาม สตูลก็ถูกตัดออกจากพื้นที่ดังกล่าว คาดามคือเมื่อไหร่และที่ไหนจะมีการอ้างอิงพื้นที่เป็นสาม สี่ ห้ารวมทั้งการอ้างอิงดังกล่าวมีความหมายทางการเมืองอย่างไร

นอกจากนั้น สตูลยังเป็นจังหวัดเดียวในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่แทบไม่มีรายงาน

¹ Chaiwat Satha-Anand, Pattani in the 1980's: Academic Literature and Political Story, *Sojourn*, Vol.7, No.13, 1992, p.1.

ความรุนแรงที่มีนัยทางการเมือง*

สตูลมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศมาเลเซียทางด้านรัฐเคดาห์ หรือบริเวณที่เดิมไทยเรียกว่าเมืองไทร หรือไทรบุรีและรัฐเปอร์ลิส ทั้งทางบกและทางน้ำ และเคยเป็นตำบลหนึ่งของไทรบุรี ที่มีชื่อเดิมว่าบูเก็มสรัตย เมื่อมีผู้เข้ามาตั้งถิ่นฐานมากขึ้น จึงยกฐานะขึ้นเป็น นครศรีสัตยมาบังสังการา (Mambang Segara) หรือเมืองสตูลเทวดาแห่งทะเล เคยอยู่ภายใต้การปกครองของเมืองสงขลา นครศรีธรรมราช มณฑลไทรบุรี ตามลำดับ จนเมื่อรัฐบาลสยามทำสนธิสัญญาแบ่งแยกดินแดนหัวเมืองมลายูกับรัฐบาลอังกฤษในปี พ.ศ. 2452 ซึ่งสตูลเคยเป็นส่วนหนึ่งของมณฑลไทรบุรี จึงถูกแยกมาขึ้นกับสยาม ภายใต้การกำกับดูแลของมณฑลนครศรีธรรมราช ก่อนย้ายไปอยู่ภายใต้การดูแลของมณฑลภูเก็ตในสมัยของพระยารัษฎานุประดิษฐ์แล้วย้ายไปสังกัดมณฑลนครศรีธรรมราชอีกครั้ง ก่อนถูกยกฐานะเป็นจังหวัดสตูล ใน พ.ศ. 2475 ²

สตูลถูกส่วนกลางรวมเข้ากับจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากมีประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นสัดส่วนสูงมาก เมื่อเปรียบเทียบกับศาสนาอื่น คือมากถึงร้อยละ 85 ในปี พ.ศ. 2501 และร้อยละ 66 ในห้วงปัจจุบัน ประชากรที่เหลือเกือบทั้งหมดนับถือศาสนา

* ดู ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, อิสลามกับความรุนแรง การศึกษาเฉพาะกรณีเหตุการณ์รุนแรงในสี่จังหวัดภาคใต้ประเทศไทย พ.ศ. 2519-2529 ใน สุรินทร์ พิศสุวรรณ และชัยวัฒน์ สถาอานันท์, สี่จังหวัดภาคใต้กับปัญหาสิทธิมนุษยชน (กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา, มธ.และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์) 2527, และรายงานสรุปสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) กระทรวงมหาดไทย เสนอต่อคณะรัฐมนตรีและส.ส. ในจังหวัดที่เกี่ยวข้อง ในระยะสองปีที่ผ่านมา.

² บุญเสริม ฤทธาภิรมย์, รวมเรื่องเมืองสตูล (สตูล: สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล), 2533, หน้า 29.

พุทธ มีที่นับถือศาสนาอื่นเพียงร้อยละ 1 เท่านั้น³

จากการศึกษาของ Ryoko Nishii พบว่าภายใต้กลุ่มมุสลิมเหล่านี้เอง ก็มีความหลากหลาย โดยชาวมุสลิมสตูล หรือที่เรียกว่า Sam Sam ตามบันทึกของเจ้าอาณานิคมอังกฤษ ในช่วงปลายศตวรรษ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 และผู้วิจัยด้านชาติพันธุ์วิทยาและประวัติศาสตร์ ในช่วงหลังของศตวรรษที่ 20 เป็นมุสลิมที่ไม่ค่อยได้รับการยอมรับจากมุสลิมมาเลย์ มากนัก เนื่องจาก "พวกนี้พูดไทย แม้ว่าจะเป็นมุสลิม" "การปฏิบัติศาสนาล้ายพวกศาสนาพุทธ" "พวกนี้กินอะไรคล้ายๆพวกพุทธ" "พวกนี้สกปรก"⁴

นอกจากกลุ่มประชากรเชื้อสายมาเลย์ สตูลยังประกอบด้วยประชากรอีก 2 กลุ่มใหญ่ คือชาวจีนที่มีเชื้อสายฮกเกี้ยน แต่จิว กวางตุ้ง และไทยใต้ ซึ่งมีผู้คนพื้นเมืองเดิม แต่เป็นผู้ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานระลอกแล้วระลอกเล่า นับถือศาสนาพุทธตามแบบบรรพบุรุษของตน ซึ่งเป็นชาวจีน ได้มีการตั้งศาลเจ้าเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของตน อย่างน้อยที่สุดเมื่อปี พ.ศ. 2448 ที่ศาลเจ้าร่ำเป้งแก้ง ในตัวเมืองตามลมห้าง หรือตำบลพิมาน ในอำเภอเมืองสตูล ในปัจจุบัน⁵ ในขณะที่มีวัดแบบส่วนกลางกระจายอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะในเขตของตัวเมืองของ อำเภอต่าง ๆ ที่น่าสนใจที่สุดคือ การสร้างวัดใหม่ ๆ ในเขตอำเภอควนกาหลง ที่มีการอพยพของ คนไทยภาคใต้เข้ามาอยู่เป็นจำนวนมากในระยะ 20-30 ปี ที่ผ่านมา และมีจำนวนไม่น้อยที่อพยพ เข้ามาด้วยเหตุผลทางการเมืองของรัฐบาลกลาง

กล่าวโดยย่อ สตูลเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญในฐานะชุมชนชายขอบที่มีลักษณะพิเศษ

³ เจ๊ะอับดุลลาห์หลังปูเต๊ะ .ประวัติย่อของจังหวัดสตูล (ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์) 2501, หน้า 3. และมหาชาติไทย, กระทรวงมหาดไทย ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดสตูล (สตูล: สำนักงานจังหวัดสตูล), 2532, หน้า 16.

⁴ Niichi Ryoko, Power and Ethnicity on the Periphery: The Thai Maraysian Border, The Japanese Journal of Ethnology, Vol. 57, No. 3, 1992, pp. 342-343.

⁵ บันทึกประวัติของนายสัวเจียง แซ่โกย พิมพ์แจกในงานศพเมื่อ 21 เมษายน 2537, หน้า 1.

ทั้งทางด้านชาติพันธุ์ อันหมายถึงเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ได้ผสมผสานกับลักษณะบางประการของคุณลักษณะของศูนย์อำนาจรัฐไทย และโลกวัฒนธรรมมาเลย์ในกลุ่มสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งการแต่งกาย ภาษาพูด การถกนียมความเป็นสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ และความแตกต่างในแง่การถกนียมเป็นพื้นที่ปัญหาในเขตชายแดนภาคใต้

เรื่องนี้จะนำเสนออย่างสั้นเมื่อศึกษาชุมชนพิเศษนี้ในช่วงที่รัฐไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งใหญ่ ในปี พ.ศ. 2475 ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งโครงสร้างอำนาจทางการเมือง และกลุ่มผู้ยึดกุมอำนาจรัฐ นั่นคือ จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชไปเป็นระบอบ "ประชาธิปไตย" โดยคณะราษฎร ซึ่งอาจหมายถึงจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงของรัฐไทยจาก Feudal entity ไปสู่ Modern administrative entity ที่มีการจัดความสัมพันธ์กับหน่วยต่าง ๆ ในรัฐในรูปแบบใหม่ ในที่นี้ สิ่งที่น่าหยิบยกขึ้นมาพิจารณา คือ รายงานประวัติกระทรวงมหาดไทย ซึ่งระบุว่าสตูลถูกยกขึ้นเป็นจังหวัดหนึ่งของราชอาณาจักรไทย ในปีเดียวกันนี้ และการเดินทางมาเยี่ยมจังหวัดสตูลของ พระยาพลพลพยุหเสนา สมาชิกคนสำคัญของคณะราษฎร คือ ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 4 ปี คือใน ปี พ.ศ. 2479

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจของรัฐไทยภายหลัง เหตุการณ์ 24 มิถุนายน 2475 ย่อมส่งผลกระทบต่อสตูลด้วย ไม่ว่าจะเป็นการยกฐานะจังหวัดสตูลขึ้นเป็นจังหวัด หรือการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วราชอาณาจักรซึ่งมีขึ้นเป็นครั้งแรกในปีถัดมา ผู้ได้รับเลือกตั้งคือ พระยาสมันตรัฐบุรินทร์ อดีตผู้ว่าราชการเมืองสตูลสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 รัฐไทยยังเผชิญการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นระลอกแล้วระลอกเล่า การได้รับการเลือกตั้งของพระยาสมันตรัฐ หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และได้เข้าร่วมคณะรัฐบาลพระยาพลพลพยุหเสนา นั่นคือระหว่าง พ.ศ. 2476-2480 จึงน่าจะเป็นช่วงของการกำหนดการเปลี่ยนแปลงความนิยมของชุมชนชายขอบเช่น สตูลได้อย่างชัดเจนพอสมควร ว่าในห้วงเวลาดังกล่าว รัฐไทยนิยมสตูลในบริบทการเมืองใหม่อย่างไร ตลอดจนภาพลักษณ์ดังกล่าวถูกทำให้เป็นที่ยอมรับได้อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาว่ารัฐไทยในช่วง พ.ศ.2475-2480 พยายามนิยามสตุลว่าคืออะไร และได้มีการแบ่งปัน ต่อสู้ ต่อรอง ปรับตัวอย่างไร อันถือได้ว่าเป็นการเมืองเรื่องสตุล

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาทางการเมืองของการนิยามสตุลในฐานะชุมชนชายขอบ ทางอำนาจ ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรม รวมถึงความเชื่อทางศาสนา ในห้วงการเปลี่ยนแปลง การปกครอง พ.ศ.2475-2480 จากแง่วมของประเทศไทย แนวคิดที่คาดว่าจะสามารถใช่ เป็นกรอบในการค้นหาคำตอบต่อคำถามการวิจัย มีอย่างน้อย 2 ส่วน คือแนวคิดว่าด้วยกลุ่ม ชาติพันธุ์ และแนวคิดว่าด้วยระหว่างความสัมพันธ์รัฐและกลุ่มชาติพันธุ์ โดยจะเน้นที่แนวคิดของ Stavenhagen เป็นหลัก เนื่องจากมีความครอบคลุมรอบด้าน และใช้แนวคิดของนักคิดอื่นเพื่อ เสริมบางแง่วมมาให้กระจ่างยิ่งขึ้น

ในขณะที่ Brass กล่าวว่ากลุ่มชาติพันธุ์เป็นผลของการรวมตัวของกลุ่มคนที่มีความ แตกต่าง และมีสำนึกทางสังคมและวัฒนธรรม มีกระบวนการสร้างเอกลักษณ์ของกลุ่มเป็นระยะเวลาหนึ่งอย่างต่อเนื่อง⁶

ส่วน Depress อธิบายว่ชาติพันธุ์เป็นปรากฏการณ์ที่ถูกนิยามจากวิถีทางวัฒนธรรม และพฤติกรรม ทั้งจากมุมมองของพวกเขาเอง และจากกลุ่มเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ โดยสิ่ง ที่อธิบายตัวเองไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับเอกลักษณ์ที่คนอื่นกำหนดให้ สิ่งนี้เป็นปัญหาที่มีนัยความ

⁶ Paul Brass, Ethnic Group and the State, (Kent: Croom Helm, 1985), pp.6.

สัมพันธ์เชิงอำนาจเพื่อการยืนยันทางสถานะทางชาติพันธุ์ และอาจถูกนำมาใช้เป็นฐานทางอุดมการณ์เพื่อการรวมตัวเป็นองค์กรทางการเมืองของประชากรทางชาติพันธุ์ อย่างไรก็ตามไม่จำเป็นเสมอไปที่เอกลักษณ์จะเป็นเรื่องของชาติพันธุ์⁷

Stavenhagen นักสังคมวิทยาชาวเม็กซิกัน ได้ศึกษาเปรียบเทียบทฤษฎีความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ ว่าแบ่งกลุ่มความคิดออกได้เป็น 8

1. กลุ่มที่เสนอว่าชาติพันธุ์เป็นการขยายความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ซึ่งอาจจะเป็นความสัมพันธ์ทางสายเลือดที่สามารถสืบสายบรรพชนขึ้นไปได้ แต่ตามปกติสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น ต่างขึ้นจากความเชื่อว่ามีบรรพบุรุษเดียวกัน สิ่งที่ถูกเล่าขานสืบต่อกันจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง และเสริมสร้างความผูกพันและเอกลักษณ์เหล่านี้ภายในกลุ่ม ที่สำคัญคือ แม้ว่าความสัมพันธ์เชิงเครือญาติเหล่านี้เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น ไม่ได้มีฐานจากความเป็นจริงทางสายเลือด แต่ทำให้ถูกเชื่อว่าเป็นความจริง และสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นก็เชื่อว่าเป็นเช่นนั้นจริง

กลุ่มความคิดที่เชื่อเช่นนี้ ได้รับอิทธิพลจากความคิดแบบสังคมชีววิทยา (Sociobiology) ที่มีกรอบความคิดว่าสายพันธุ์เดียวกัน มีลักษณะทางพันธุกรรมบางชนิดร่วมกัน และจะรวมตัวกันเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ และแสวงหาทางที่จะขยายสายพันธุ์เพื่อประกันความอยู่รอดของกลุ่ม

⁷ A. Leo Despres, Toward a Theory of Ethnic Phenomena, Ethnicity and Resource Competition in Plural Societies, (Hague: Mouton Publishers, 1975), p.3.

⁸ Rodolfo Stavenhagen, Reflections on Some Theories of Ethnic Conflict, ใน Ted Gurr, Robert and Babara Harff, The Journal of Ethno-Development, Vol.4, No. 1, July 1994, pp. 15-19.

2. กลุ่มที่เสนอว่ากลุ่มชาติพันธุ์เป็นกลุ่มชาติพันธุ์โดยวัฒนธรรม ที่ส่งผ่านความคิด เรื่องเอกลักษณ์ของกลุ่มไว้โดยการนำใช้กระบวนการกล่อมเกลากลางสังคม การศึกษา การรักษาคุณค่า ภาวณกลุ่ม ที่จะก่อให้เกิดวัฒนธรรมหลักของกลุ่มจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกหนึ่ง คนจะเป็นส่วนหนึ่งและถูกผูกพันไว้กับวัฒนธรรม และจะแยกความแตกต่างของตัวเองจากคนอื่นโดยวัฒนธรรมของตนเอง และของคนอื่น เป็นกระบวนการแยก เขา-เรา ความคิดนี้หลายกรณีมิได้ก่อให้เกิดความขัดแย้ง แต่ต้องอาศัยกลไก "เหนียวป็นใจ" จึงจะก่อให้เกิดความขัดแย้ง

อย่างไรก็ตาม Stavenhagen กล่าวว่านักสังคมวิทยาได้เรียนรู้แล้ว ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไม่เพียงถูกนิยามโดยสิ่งที่เป็นเนื้อหาของวัฒนธรรม แต่ยังถูกสร้าง ผูกพัน นิยาม รวมถึงการแยกออกจากกลุ่มชาติพันธุ์ โดยผ่านองค์กรทางสังคมที่โครงข่ายความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของกลุ่ม และสิ่งที่จะเป็นสิ่งสำคัญที่จะตัดสินว่าจะก่อให้เกิดความขัดแย้งหรือไม่

3. กลุ่มที่เสนอความคิดว่ากลุ่มชาติพันธุ์คือกลุ่มที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์ที่คล้ายคลึงกับกลุ่มอื่นในกรอบของการสร้างสังคมและเศรษฐกิจในประวัติศาสตร์ และใช้คุณลักษณะทางวัฒนธรรมตอบโต้สิ่งท้าทายใหม่ที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจกับกลุ่มชนอื่น กล่าวอีกนัยหนึ่ง ในประวัติศาสตร์การสร้างสังคมและเศรษฐกิจของสังคมนั้น กลุ่มต่างๆที่มีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์แต่ละส่วน ในเวลา และสถานที่ที่แตกต่างกัน

4. กลุ่มที่เชื่อเรื่องตัวเลือกที่มีเหตุผล (Rational Choice) ทฤษฎีนี้มาจากทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ ความคิดเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์จะถูกใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล เพื่อให้ได้มาซึ่งคุณค่าและประโยชน์ที่ต้องประสงค้ำให้มากที่สุด ซึ่งอาจสอดคล้องกันหรือไม่ก็ได้กับวัตถุประสงค์ของกลุ่ม กลุ่มชาติพันธุ์จึงถูกใช้เป็นเครื่องมือในการได้มาซึ่งผลประโยชน์

5. กลุ่มที่ปฏิเสธที่จะพูดว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่แท้จริงเป็นอย่างไร แต่จะให้ความสำคัญกับ "วาทกรรม" (Discourse) ที่ชาติพันธุ์ถูก "ประดิษฐ์" (Invent) หรือ "สร้าง" ขึ้น

เป็นการพยายามสร้างพลังของความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์และพฤติกรรมของมนุษย์ กลุ่มนี้ยังเชื่อว่ากลุ่มชาติพันธุ์ถูก construct, reconstruct และ deconstruct บนพื้นฐานเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้ว การวิเคราะห์ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์จึงสามารถวิเคราะห์ได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของวาทกรรม และการวิเคราะห์วาทกรรมความขัดแย้งจะสามารถอธิบายความขัดแย้งนั้นได้ดีกว่าการวิเคราะห์ความขัดแย้งโดยตรง

Stavenhagen นิยามกลุ่มชาติพันธุ์ว่าเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มที่ระบุ และถูกระบุโดยกลุ่มอื่น โดยเกณฑ์ทางชาติพันธุ์ซึ่งหมายความรวมถึงฐานร่วมกันบางชนิด อาทิ ภาษา ศาสนา เผ่าพันธุ์ สัญชาติ หรือเชื้อชาติ หรือการผสมผสานกันของสิ่งเหล่านี้ และมีความรู้สึกทางเอกลักษณ์ร่วมกันกับสมาชิกกลุ่มอื่นๆของกลุ่ม⁹

เขายังให้ทรรศนะถึงประเภทของเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ ดังนี้¹⁰

กลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งอยู่ในรัฐที่นิยามตนเองว่าเป็นรัฐของหลายชาติพันธุ์

กลุ่มในลักษณะนี้อาจมีฐานพิจารณาอยู่ที่เอกลักษณ์ทางภาษา ศาสนา เชื้อชาติ หรือเผ่าพันธุ์ หรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่ต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์ที่ครอบงำอยู่ อาจจะมีหรือไม่มีพอใจ สถานะพิเศษทางกฎหมายและกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้มักจะเป็นชนกลุ่มน้อย (Minority) หรือกลุ่มที่ไม่ได้ครอบงำสังคม

⁹ Ibid., pp. 20-22.

¹⁰ Ibid, pp. 117-132.

2. กลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในรัฐไม่ได้แสดงการรับรู้อย่างเป็นทางการถึงความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในรัฐ

กลุ่มชาติพันธุ์ในลักษณะนี้ ความเป็นชนกลุ่มน้อยอาจมีฐานมาจากศาสนา เผ่าพันธุ์ ภาษา หรือมีการผสมผสานกัน

3. ชนกลุ่มน้อยระดับชาติที่นิยามความเป็นเครือญาติของตนเองกับเพื่อนบ้าน ที่กลุ่มดังกล่าวจะมีสถานะ เป็นคนกลุ่มใหญ่

4. กลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายในรัฐที่ไม่มีกลุ่มมาอยู่ในสถานะพิเศษเหนือกลุ่มอื่น

ลักษณะดังกล่าวนี้ โดยมากจะเกิดกับประเทศที่เพิ่งได้รับเอกราช หรือประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมมาก่อน รัฐยังคงอ่อนแออยู่

5. ชนกลุ่มน้อยที่อยู่ระหว่างชายแดนระหว่างประเทศ และมีสถานะ เป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศเหล่านั้น

6. ผู้อพยพทางชาติพันธุ์ที่เป็นผลมาจากการอพยพใหญ่

กรณีเช่นนี้ โดยมากเกิดจากการอพยพจากประเทศโลกที่สามสู่ประเทศอื่นในโลกที่สามด้วยกันเอง หรือสู่ประเทศอุตสาหกรรม

7. ชนพื้นเมืองหรือชนเผ่าที่มีสถานะ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์พิเศษที่ถูกระบุว่า เป็นชนกลุ่มน้อย

กลุ่มนี้เป็นกรณีพิเศษที่มีเหตุการณ์ของกลุ่มประเทศที่มีประวัติศาสตร์ของชัยชนะ มารวมกันเป็นโครงสร้างของรัฐใหม่และการผูกติดอยู่กับแผ่นดิน และเขตแดน และการต่อต้าน

การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ สังชาติพันธุ์ และการกลืน

Stavenhagen ยังกล่าวว่าความขัดแย้งทางชาติพันธุ์จำนวนมาก เกิดขึ้นเพราะรัฐ ถูกทำให้เป็นชาติของชาติพันธุ์เดียวและ การผสมผสานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ โดยการสร้างอุดมการณ์ที่เป็นทางการ นโยบายรัฐบาลในรูปแบบที่หลากหลาย สร้างทัศนคติที่ครอบงำทางสังคม และนำไปสู่ความขัดกันด้วยเอกลักษณ์ทางสังคม และกลุ่มชาติพันธุ์ที่อ่อนด้อยกว่า 11

Despres ได้ให้ความเห็นว่าสังคมก่อนยุคอุตสาหกรรมนั้น แห่ส่งอำนาจทางการเมือง และเศรษฐกิจคือ การควบคุมเหนือดินแดน และแห่ส่งอำนาจหลักในการควบคุมสังคมคือศาสนา การต่อสู้เพื่อควบคุมชุมชนท้องถิ่นในความขัดแย้งเหนือสามสิ่งนี้ อาจนำไปสู่การสร้างเอกลักษณ์ การควบคุมรัฐ 12

สำหรับ Skinner การแข่งขันภายในกลุ่มชาติพันธุ์และสังคม ที่เป็นการแข่งขันเพื่อแย่งชิงทรัพยากรของรัฐโดยตัวมันเอง ไม่ใช่สิ่งที่น่าประหลาดใจ ทั้งนี้เพราะกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นหน่วยทางสังคมวัฒนธรรมที่อาศัยอยู่ในรัฐ ประเทศ พื้นที่ ทางเศรษฐกิจเดียวกัน และยังคิดว่ากลุ่มของตนแตกต่างจากกลุ่มที่เหลือ ไม่ว่าจะ เป็นทางด้านชีววิทยา วัฒนธรรม ภาษา หรือสังคม และมองดูว่าเป็นคู่แข่ง หรือมีศักยภาพที่เป็นคู่แข่งกัน 13 ระบบชาติพันธุ์ในสังคม ส่วนใหญ่เกิดขึ้นโดยการรบชนะ หรือการอพยพย้ายถิ่น ระบบชาติพันธุ์พัฒนาเมื่อกลุ่มเชื้อชาติ สังคม ภาษา อาศัยอยู่ในสังคมเดียวกัน ไม่ได้หลอมรวมกัน แต่สงวนเอกลักษณ์ของกลุ่มตนเองไว้ 14

11 Ibid., p.120.

12 Despres, Ethnicity and Resource Competition in Plural Society, pp.28-33.

13 Elliot Skinner, "Competition Within Ethnic System in Africa", in Despres, Toward a Theory of Ethnic Phenomena, pp.131-157.

14 Ibid., p.142.

เพื่อให้สามารถเสริมและรักษาอำนาจของกลุ่มไว้ในระบบชาติพันธุ์ กลุ่มที่แข่งขันกันจะหลีกเลี่ยงทางชีวภาพ ภาษา และวัฒนธรรมของสังคมของตน เพื่อขีดเส้นขอบเขต และรวมตัวกันต่อต้านเพื่อนบ้าน ซึ่งกลุ่มจะไม่สามารถสร้างระบบชาติพันธุ์โดยปราศจากการปรับแปรเงื่อนไขเอกลักษณ์ดั้งเดิมของกลุ่ม 15

กระบวนการสร้างเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์และชนชั้น และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มมีสองมิติ อันหมายถึงมิติของปฏิสัมพันธ์ที่มีความสัมพันธ์และการแข่งขันระหว่างกลุ่มภายนอก และการต่อสู้ภายในเพื่อการควบคุมกลุ่ม

ไม่ว่าสถานะทางชาติพันธุ์จะถูกอธิบายโดยตัวเองหรือคนอื่น สถานะทางสังคมจะเป็นตัวชี้ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ภาษา ประเพณี การแต่งกาย และพฤติกรรม ที่รวมเอาปรากฏการณ์ที่ถูกนิยามด้านวัฒนธรรมนี้ จะนำมาซึ่งกระบวนการรวมตัวและปกครองกันภายในเป็นกลุ่มทางการเมืองและหน่วยที่จะตัดสิ้นความสัมพันธ์กับนอกกลุ่ม 16

ในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์เองมีการต่อสู้ภายในเพื่อแย่งชิงการนำกลุ่มระหว่างชนชั้นภายในกลุ่มในแง่มุมต่าง ๆ ภายนอกกลุ่มก็มีการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อกลุ่มชาติพันธุ์นั้นด้วยเช่นกัน

นักประวัติศาสตร์และนักรัฐศาสตร์ส่วนใหญ่มองรับว่าประเทศไทยแบบจารีตได้เปลี่ยนเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยอาศัยการจัดการปกครองที่มีการควบคุมจากศูนย์กลางอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านการบริหาร การทหาร การคลัง จากเดิมที่นิธิ เอียวศรีวงศ์ เคยกล่าวว่ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อำนาจการปกครองของพระมหากษัตริย์ในศูนย์กลางหนึ่งๆ เปรียบเหมือนดวงเทียนที่ถูกจุดในห้องมืด แสงสว่างหรือพระราชอำนาจมีเข้มขึ้นเพียงงานอาณาบริเวณใกล้องค์พระมหากษัตริย์ หรือ

15 Ibid., p.142.

16 Brass, Ethnic Group and the State, pp.7.

ดวงเทียนนั้น เมื่อไกลออกไป แสงเทียนหรือพระราชอำนาจก็ยิ่งสลัวลง จนกว่าจะใบเพ็ญกับดวงเทียนอีกดวงที่จุดสว่าง บริเวณที่ซึ่งแสงสลัวของเทียนสองดวงชนกัน คืออาณาบริเวณที่บอกไม่ได้ชัดว่าเป็นของใคร หรือใครคือนายที่แท้จริง อันเป็นที่มาของความขัดแย้งและสงครามในขณะเดียวกันก็เป็นแดนของพระราชอำนาจมากขึ้นกว่าส่วนที่อยู่ใกล้ดวงเทียนหรือพระราชอำนาจ อาณาบริเวณนี้เราอาจเรียกได้ว่าเป็นรัฐชายขอบ 17

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 และการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นระลอกแล้วระลอกเล่าก่อให้เกิดผลกระทบที่กว้างขวางในเวลาต่อมา ประเทศไทยแบบโบราณได้เปลี่ยนสู่การเป็นรัฐเดี่ยวสมัยใหม่ ที่มีการรวมศูนย์อำนาจภายใต้ความคิดเรื่องพื้นที่อาณาเขตทางภูมิศาสตร์ชัดเจน มีอำนาจการบังคับบัญชาระหว่างหน่วยที่ชัดเจนขึ้น พร้อมกันนั้นความเป็น "ชาติ" ที่หลากหลายได้ถูกบูรณาการให้เป็นหนึ่งท่ามกลางพลังทางภูมิรัฐศาสตร์แห่งความสัมพันธ์ที่ใหม่เท่าเทียมแบบจักรวรรดิ ระหว่างนายและไพร่ และเงาของการปกป้องของราชวงศ์ที่ขยายออกไปสู่เผ่าพันธุ์และภาษาที่มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ 18

17 นิธิ เอียวศรีวงศ์, จากรัฐชายขอบถึงมณฑลเทศาภิบาล: ความเสื่อมสลายของกลุ่มอำนาจเดิมในภูเก็ต, วารสารธรรมศาสตร์, 13:3, 2527, หน้า 82.

18 Thongchai Winichakul, The Other Within: Ethnography and Travel Literature from Bangkok to its Periphery in the Late Nineteenth Century Siam, paper presented to the Fifth international Conference on Thai Studies SOAS, University of London, 4-10 July, 1993, p.5.

เหล่านี้ย่อมหมายถึงในกระบวนการสร้างรัฐ ได้มีการสร้างเอกลักษณ์ของรัฐที่เกิดขึ้นใหม่ ซึ่งอาจมีเนื้อหาไม่เหมือนการสร้างชาติให้เป็นที่อยู่ร่วมกันของกลุ่มชนที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรม การสร้างรัฐและเอกลักษณ์ของรัฐจึงเป็นกระบวนการสร้างเอกภาพบนพหุลักษณะของชาตินั้นเอง และเป็นการเพิ่มความแข็งแกร่งให้กับอำนาจรัฐในการหลีกเลี่ยงการถูกควบคุมจากแหล่งพลังต่าง ๆ ในสังคม โดยเฉพาะจากกลุ่มชนต่างเชื้อชาติที่มีพลังอำนาจทางเศรษฐกิจ 19

ภายใต้แผนการสร้างรัฐเช่นนี้ พื้นที่ของชาติพันธุ์ที่มีอยู่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เดิมถูกชนชั้นที่กุมอำนาจส่วนกลางที่แข็งแกร่งกว่าเข้าไปครอบงำ และรักษาความเหนียวแน่นของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ในขณะที่เดียวกันก็พยายามรักษาพื้นที่ของตนเองไว้ โดยการนำตัวไปติดต่อกับพวกที่เจริญแล้ว โดยอาศัยการเดินทางเป็นตัวสร้างแบบแผนพื้นที่ทางชาติพันธุ์ 20

แม้ว่ารัฐในแง่หนึ่งจะเป็นเวทีต่อสู้ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ โดยก่อให้เกิดการรับนโยบายการกระจายทรัพยากร หรือสร้างหน่วยงานที่รองรับกลุ่มประชากรต่าง ๆ รัฐเป็นทั้งผู้ตอบสนองความต้องการของกลุ่มที่จัดตั้งภายในสังคม ในฐานะที่ก่อให้เกิดกลุ่มใหม่ รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ 21

19 ชัยอนันต์ สมุทวณิช, "การสร้างรัฐ-การสร้างชาติ และประชาสังคมไทย," รัฐกับสังคม: ไตรลักษณ์รัฐไทยในพหุสังคมสยาม, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 74.

20 Thongchai Winichakul, The Other Within, pp.16.

21 Brass, Ethnic Group and Conflict, pp.7.

ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่ารัฐจะเป็นกลาง เพราะรัฐเองก็มีแนวโน้มที่จะเอื้อประโยชน์แก่บางชนชั้นและบางกลุ่ม บางเชื้อชาติในบางประเด็นในบางช่วงเวลา และรัฐมีแนวโน้มที่จะพัฒนาความสัมพันธ์กับชนชั้นนายทุนชุมชน เพื่อตอบสนองผลประโยชน์ของตน ซึ่งรวมถึงการควบคุมท้องถิ่น ความสะดวกในการบริหาร และการสนับสนุนจากประชาชน ผ่านยุทธวิธีและการเปลี่ยนแปลงนโยบาย ผ่านห้วงเวลา เพื่อยึดอำนาจการควบคุมสถาบันที่มีอำนาจในการบังคับบัญชาโดยชนชั้นนายทุนศูนย์กลาง เลือกที่จะขยายอิทธิพลในระดับท้องถิ่น ด้วยการเป็นพันธมิตรกับชนชั้นนายทุนชุมชนที่มีอิทธิพลท้องถิ่น โดยเข้านโยบายไม่เข้าไปแทรกแซงโดยตรงต่อการถือกิจการทางศาสนาและวัฒนธรรม แต่มาใช้กิจการทางเศรษฐกิจ

จึงกล่าวได้ว่ารัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รัฐที่รวมศูนย์เอง เป็นทั้งทรัพยากร และผู้กระจายทรัพยากร ที่ต้องการอุดมการณ์ที่ชอบธรรมในการมีอยู่ของตนเอง และเป็นตัวทำลายคุกคามต่อผู้ควบคุมสัญลักษณ์ และค่านิยมแบบจารีตในสังคม

ความขัดแย้งทั้งจากการควบคุมจากศูนย์กลาง จากภายในท้องถิ่นและชุมชน มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นเมื่อชนชั้นนายทุนที่เป็นคู่แข่งมาจากกลุ่มชาติพันธุ์ และ/ภาษาที่แตกต่างกัน

ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงไม่เป็นเพียงเวที หรือเครื่องมือของชนชั้นหรือชาติพันธุ์ใดโดยเฉพาะ แต่รัฐโดยตัวของมันเองเป็นทรัพยากร และรางวัลอันยิ่งใหญ่ที่สุดของกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการต่อสู้กันในสังคมที่ไม่ได้พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันหลัก และพลังทางสังคมที่ถูกจัดตั้งจากใจกลาง รัฐยังเป็นผู้กระจายทรัพยากรที่แตกต่าง อีกทั้งยังเป็นคู่แข่งที่ทำลายชนชั้นนายทุนท้องถิ่นและผู้นำทางศาสนา เมื่อผู้นำมีความขัดแย้งทางศาสนาจากกลุ่มที่มี วัฒนธรรม ภาษา และความเป็นอยู่ที่แตกต่าง ทรัพยากรทางสัญลักษณ์ที่เข้าจะเน้นถึงความแตกต่าง เพื่อช่วงชิงความเป็นตัวแทนที่จะกระทำกราดใดๆในนามของกลุ่ม

ในขณะที่เดียวกัน กลุ่มชนชั้นนำที่ยึดครองอำนาจรัฐก็หาได้มีเพียงกลุ่มเดียว หากแต่มีการช่วงชิงการนำ และยึดครองอำนาจรัฐอยู่ตลอดเวลา เพราะความสัมพันธ์ภายในกลุ่มชาติพันธุ์จะมีลักษณะเป็นพลวัตร เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงกลุ่มที่ถือครองอำนาจรัฐ นั้นย่อมหมายถึงการปรับเปลี่ยนการจัดลำดับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม และผู้ชุมนุมกลุ่มต่าง ๆ ด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยทางประวัติศาสตร์หรือการเมืองการปกครองที่ผ่านมา ที่กำหนดให้สกุลเป็นหน่วยการวิเคราะห์ที่มีน้อยมาก หรือแทบไม่ปรากฏ แต่ปรากฏในการศึกษาครอบคลุมไปถึงจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ บ่อยครั้งสกุลถูกกล่าวอ้างควบคู่ไปกับจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส ว่าเป็นพื้นที่ที่เป็นปัญหาชนกลุ่มน้อย หรือกลุ่มชาติพันธุ์ จึงมีความจำเป็นต้องนำการศึกษาดังกล่าวมาพิจารณาสำรวจแนวทางการศึกษาปัญหาในพื้นที่สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และสถานะของสกุลในการศึกษาเหล่านั้น

การสำรวจเอกสารและวิทยานิพนธ์ พบว่าการศึกษาปัญหาชายแดนภาคใต้จะตกอยู่ภายใต้กระแสหลัก ที่นิยามปัญหาชายแดนภาคใต้ว่าเป็นปัญหาชนกลุ่มน้อย ที่สร้างปัญหายุ่งยากให้ประเทศไทย ประเด็นหลักของการศึกษาดังกล่าวจะอยู่ที่การค้นคว้าว่าอะไรเป็นต้นเหตุของความขัดแย้งระหว่างประชาชนในสี่จังหวัดภาคใต้ และการต่อต้านอันยาวนานต่อรัฐไทย ซึ่งที่สุดก็สรุปว่าคือลักษณะพิเศษทางวัฒนธรรมประเพณี ภาษา และศาสนา

ปิยะนาถ บุนนาค มองปัญหาที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ว่าเป็น "ปัญหาชนกลุ่มน้อยที่รัฐบาลให้ความสนใจ โดยกำหนดเป้าหมายหลักของนโยบายที่จะให้ชนกลุ่มน้อยมีความสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย" ²² และ "การที่ชาวไทยมุสลิมเป็นประชากรส่วนใหญ่อันดับหนึ่งของจังหวัดชายแดน

²² ปิยะนาถ บุนนาค, นโยบายการปกครองของรัฐบาลไทยต่อชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ. 2475-2516), (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 3.

ภาคใต้ มีลักษณะพิเศษ เพราะชาวไทยมุสลิมนับถือศาสนาอิสลามอย่างมั่นคง รักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมอย่างแน่นแฟ้น โดยเฉพาะการใช้ภาษามลายูในชีวิตประจำวัน จึงก่อให้เกิด ปัญหาบางประการในการปกครอง รัฐบาลจำเป็นต้องกำหนดนโยบายในการปกครองชาวมุสลิมใน จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยความระมัดระวังเป็นพิเศษ" 23

ปิยะนารถพยายามพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ดังกล่าว โดยเอาความขัดแย้งเป็นตัวเริ่มต้น และพยายามอธิบายปรากฏการณ์ด้วยปัจจัยทางวัฒนธรรมที่แตกต่างที่พึงมองเห็นได้ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็น

ความแตกต่างทางการแต่งกาย ภาษา การปฏิบัติตนตามความเชื่อทางศาสนา โดยย้ำอีกว่า

ปัจจัยที่ก่อปัญหาคือพลังอำนาจแห่งประวัติศาสตร์ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม การศึกษา เศรษฐกิจ และที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ที่ส่งผลให้ชาวไทยมุสลิม อันเป็น ประชากรส่วนใหญ่นั้น มีความรู้สึกแปลกแยก เป็นคนละพวกกับรัฐบาล ไทยที่มีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ และชาวไทยส่วนน้อยซึ่งเป็นพุทธ ศาสนิกชน ในขณะที่มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกับชาวมลายูเซีย ซึ่งมี ศาสนาและวัฒนธรรมอิสลามแบบเดียวกัน ความรู้สึกดังกล่าวเป็นผลให้ชาวไทย อิสลามขาดความสนิทสนมของคนไทย ทั้งที่อยู่บนผืนแผ่นดินไทย 24

การนิยามปัญหาของปิยะนารถ ดูสอดคล้องกับการนิยามปัญหาของภักดิณี เบรมโยธิน ที่ว่า เนื่องจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา และศาสนา แตกต่างไปจากส่วนอื่น ของประเทศไทย โดยมีลักษณะความเป็นอยู่ของสังคมคล้ายคลึงกับประชาชนใน ประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นลักษณะของชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย ทำให้เกิดปัญหา ความยุ่งยากขึ้นบ่อย ๆ ดังนั้น รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยจึงได้พยายามวางนโยบาย

23 เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

24 เรื่องเดียวกัน, หน้า 224.

การปกครองส่วนภูมิภาคให้เป็นลักษณะพิเศษ แต่ยังไม่สามารถแก้ปัญหาชนกลุ่มน้อย
ได้อย่างเต็มที่ เพราะปัญหาต่าง ๆ นั้นกลายเป็นปัญหาเรื้อรังมานาน การจะแก้ไข
ปัญหาให้สำเร็จในระยะเวลาสั้น ๆ นั้น ทำไม่ได้ จึงต้องอาศัยทั้งเวลา
ความอดทน และความเสียสละของผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง 25

การเริ่มต้นการนิยามปัญหาสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ว่าเป็น "ปัญหาชนกลุ่มน้อย" ของ
ปียะนาถ และภักคินี เป็นเพียงตัวอย่างแนวการศึกษาที่เป็นกระแสหลักที่ปรากฏใน เอกสาร
ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยานิพนธ์ของสงคราม ชีนิภิบาล เรื่องการผสมกลมกลืนของ ชาวไทย
มุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ 26 หรือวิทยานิพนธ์เรื่องปัญหาและอุปสรรคในการปกครอง
จังหวัดชายแดนภาคใต้ของ สติത്യ์ แสงศรี 27 หรือการเขียนถึง "ปัญหาและ อุปสรรคในการ
ผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้" ในหนังสือ "ชนกลุ่ม น้อยในไทย" ของ
นักปฏิบัติการณ์เพื่อความมั่นคงอย่างขจัดภัย บุรุษพัฒน์ 28

25 ภักคินี เปรมรอยชิน, กระบวนการบริหารราชการส่วนภูมิภาคกับการแก้ปัญหา
ชนกลุ่มน้อยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2519).

26 สงคราม ชีนิภิบาล, การผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้
(วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518).

27 สติത്യ์ แสงศรี, ปัญหาและอุปสรรคในการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้,
(วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513).

28 ขจัดภัย บุรุษพัฒน์, ชนกลุ่มน้อยในไทย, (กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2518).

ในทัศนะของชัยวัฒน์ สถาอานันท์ การเริ่มนิยามปัญหาดังกล่าว มีผลเป็นการตั้งต้นปัญหาทัศนคติตามภาพลักษณ์ที่มีผลต่อวิธีการมองปัญหา การกำหนดนโยบาย และวิธีการดำเนินนโยบายของรัฐบาลไทย²⁹ เมื่อประสานกับนโยบายผสมผสาน(Integration)ของรัฐบาล ที่เข้ามาตั้งแต่ พ.ศ. 2500 จนถึง พ.ศ. 2516 ที่สุรินทร์ พิศสุวรรณ เห็นว่าเป็นการ "แสดงให้เห็นถึงความพยายามของรัฐบาลในการจะเข้าควบคุม และอุปถัมภ์เจ้าขุนสถาน และผู้นำทางศาสนา ท่ามกลางความขัดแย้งและการต่อต้านของประชาชนชาวมลายูมุสลิม จนกระทั่งกลายเป็นขบวนการต่อสู้ทางการเมืองและการทหาร ดำเนินการขึ้นเคลื่อนไหวทั้งภายในและภายนอกประเทศ ในช่วง พ.ศ. 2516 จนถึงปัจจุบัน"³⁰

การดำเนินนโยบายโดยปราศจากความเข้าใจของรัฐนี้เอง ที่ชัยวัฒน์เห็นว่ากลับทำให้ความขัดแย้งที่ควรได้รับการแก้ไข กลับเป็นตัวกระตุ้นให้มีการตีกลับเป็นความรุนแรง เพื่อตอบโต้การดำเนินนโยบายของรัฐบาล ปรากฏการณ์สถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ พ.ศ. 2519-2524 พบว่าแม้ในกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีพื้นฐานความขัดแย้งที่ยังรากลึก อันเป็นผลมาจากปัญหาความยากจน และความอยุติธรรมที่ดำรงอยู่ในสังคม เช่นเดียวกับประชากรในส่วนอื่นของประเทศไทย แต่เนื่องจากชาวมลายูมุสลิมในจังหวัดภาคใต้มีวิถี

²⁹ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, อิสลามกับความรุนแรง: การศึกษาเฉพาะกรณีเหตุการณ์รุนแรงในจังหวัดภาคใต้ ประเทศไทย, ใน สุรินทร์ พิศสุวรรณ และ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, จังหวัดชายแดนภาคใต้กับปัญหาสิทธิมนุษยชน (กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีและมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2527), หน้า 136.

³⁰ สุรินทร์ พิศสุวรรณ, "เงื่อนงำทางการเมืองที่นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้" ในสุรินทร์ พิศสุวรรณและชัยวัฒน์ สถาอานันท์, จังหวัดชายแดนภาคใต้กับปัญหาสิทธิมนุษยชน (กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีและมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2527), หน้า 2.

ชีวิตที่แตกต่างจากวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่ส่วนกลางคุ้นเคย ไม่ว่าจะเป็น เรื่องที่ชาวมาเลย์มุสลิมพูดภาษามลายู นับถือศาสนาอิสลาม และมีความภูมิใจในประวัติศาสตร์ของดินแดนแถบนี้ ที่แตกต่างจากชาวไทยส่วนกลาง และทำให้คนเหล่านี้กลายเป็นชนกลุ่มน้อยในรัฐชาติไทย

จะเห็นว่าการอธิบายดังกล่าวมีทิศทางกรอธิบายต่างกัน กล่าวคือ ปิยะนาถและภักคินี ให้ความสำคัญแตกต่างทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมเป็นสาเหตุแรก และการปฏิบัติของรัฐเป็นอีกสาเหตุที่เกิดขึ้นพร้อมกัน ทำให้เกิดปัญหาความไม่ลงรอยกันระหว่างรัฐกับชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดนไทย-มาเลเซีย ในขณะที่ชัยวัฒน์มองว่าสาเหตุที่แท้จริงมีได้มาจากความแตกต่างทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม หากความแตกต่างเหล่านั้น กลับถูกใช้เป็นตัวสร้างความชอบธรรมแก่กลุ่ม ในการเรียกร้องให้รัฐเข้ามาแก้ไข ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตน

สำหรับงานเขียนที่เป็นภาษาอังกฤษ ชัยวัฒน์ สดาอานันท์ ได้สำรวจงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดปัตตานีในรอบ 10 ปี คือ ค.ศ.1980-1989 ในบทความชื่อ Pattani in The 1980's : Acedemic Literater and Political Stories ³¹ เพื่อสำรวจว่าประเด็นเกี่ยวกับมุสลิมในทางตอนใต้ของไทยถูกพูดถึงอย่างไร งานที่สำรวจมีทั้งที่เป็นวิทยานิพนธ์ บทความ และหนังสือ งานชิ้นหนึ่งที่น่าสนใจและชัยวัฒน์ได้หยิบยกขึ้นมา คือชื่อวิพากษ์วิจารณ์ของ Andrew Cornish ที่มีต่องาน Islam and Malay Nationalism: A Case Study of Malay Muslim of Southern Thailand ของสุรินทร์ พิศสุวรรณ และ Islam and Violence: A Case Study of Violent Events in Four Souther Provinces, Thailand ของชัยวัฒน์ สดาอานันท์

³¹ Chaiwat Satha-Anand, Pattani in the 1980's: Academic Literature and Political Stories, *Sojourn*, Vol. 7, No. 1, 1992, p.22.

จึงทำให้แง่มุมเกี่ยวกับการไม่ให้ความสนใจกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในสังคมไทย และโลกวัฒนธรรมมาเลย์ 32

เหตุที่ข้อวิจารณ์ ดังกล่าวน่าสนใจ เนื่องจากในโลกวัฒนธรรมมาเลย์ที่อยู่บริเวณชายแดนนี้มีความแตกต่างปรากฏอยู่ เช่นในกรณีของสตูล

ในบรรดาจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาสนั้น จังหวัดสตูลเป็นเพียงจังหวัดเดียวเท่านั้นที่แตกต่างไปจากจังหวัดดังกล่าว โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาด้านสภาพสังคม ลักษณะที่แตกต่างไปนี้ คือถึงแม้ว่าสตูลจะมีประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ ในอัตราที่ใกล้เคียงกับ 3 จังหวัดดังกล่าว ในทางตรงกันข้าม ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธภาษาไทยประมาณร้อยละ 90 เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า ปัญหาทางด้านสังคมและศาสนา ตลอดจนปัญหาอื่น ๆ อันเกิดจากความไม่เข้าใจกันระหว่างราษฎรกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล จึงไม่ค่อยปรากฏให้เห็นในจังหวัดสตูล ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจแต่อย่างใดที่จังหวัดสตูลยังคงตั้งมั่นอยู่ในความสงบ ในขณะที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส กำลังมีแต่ความวุ่นวาย อันสืบเนื่องมาจากการกระทำของกลุ่มโจรต่างๆ ทั้งโจรการเมือง และโจรผู้ร้ายธรรมดา 33

32 Andrew Cornish, Review of Chaiwat Satha-Anand's Islam and Violence and Surin Pitsuwan's Islam and Malay Nationalism, Sojourn: Social Issues in Southeast Asia 3, No.1 (1988): 90-93 cited in Chaiwat, p.22.

33 ขจิตวิชัย บุรุษพิพัฒน์, ไทยมุสลิม, (กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2519), หน้า 39.

และยังได้กล่าวถึงสาเหตุของความแตกต่างระหว่างสตูลกับจังหวัดอื่นว่า

การที่สภาพสังคมโดยทั่วไปของจังหวัดสตูลมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับประชาชนในจังหวัดอื่นทั้งที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีส่วนส่งเสริมในเรื่องนี้ ก็ได้แก่การวางระเบียบทางด้านปกครองในสมัยก่อน กล่าวคือตามระเบียบปฏิบัติราชการซึ่งกำหนดขึ้นสำหรับการปฏิบัติในจังหวัดสตูลตั้งแต่เมื่อตั้งเมืองสตูลขึ้น แล้วรวมเข้าเป็นจังหวัดหนึ่งนามณฑลทราบุรี จนกระทั่งโอนเข้าบอญานเขตของมณฑลภูเก็ตนั้น จังหวัดสตูลมีฐานะเป็นหัวเมืองชั้นตรีในราชอาณาจักรไทย เหมือนกับหัวเมืองชั้นในทั้งหลายที่ขึ้นกับกรุงเทพฯ จึงแสดงความสนิทสนมระหว่างสตูลกับกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นเมืองหลวงอย่างมาก ทำให้ระเบียบปฏิบัติทางสังคมที่ดี ในทางราชการที่ดี ในสมัยนั้น มีส่วนคล้ายคลึงกับการปฏิบัติในเมืองหลวงเป็นอันมาก แม้ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม แต่นั่นก็เป็นเรื่องความเคารพนับถืออันเนื่องมาจากความศรัทธาของบุตรหลาน ซึ่งปฏิบัติตามบรรพบุรุษเท่านั้น มิได้เป็นเครื่องกีดขวางในทางปฏิบัติตามจารีตประเพณี และตัวบทกฎหมาย อันเป็นหลักในการปฏิบัติทางสังคมของชาติไทยแต่ประการใด ดังนั้น จึงทำให้จังหวัดสตูลทั้งในอดีตและปัจจุบัน เป็นจังหวัดที่มีจารีตประเพณีเหมือนจังหวัดอื่นๆในประเทศไทย 34

สิ่งนี้ยิ่งถูกชี้ชัดขึ้นจากงานของ Ryoko Nishii ชื่อ Power and Ethnicity on the Periphery: The Sam Sam on the Thai Malaysian Border 35 ที่ได้พิจารณาความสัมพันธ์ทางอำนาจ และชาติพันธุ์ระหว่างไทยและมาเลย์จากชายขอบ โดยการวิเคราะห์กลุ่มคนมาเลย์มุสลิมที่พูดไทย ที่อยู่อาศัยตามแนวชายแดนไทยกับมาเลย์เซียงบริเวณจังหวัดสตูลใน

34 เสริมเติม, หน้า 40.

35 Ryoko Nishii, *ibid.*, pp.342-344.

ปัจจุบันที่เรียกว่า "ซั้ม ซั้ม" โดยที่เหตุผลที่นิยามชุมชนดังกล่าวว่าเป็นชุมชนชายขอบ เนื่องจากประการแรก เป็นกลุ่มคนที่ตั้งอยู่ระหว่างศูนย์กลางแห่งอำนาจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งหมายถึงกรุงเทพฯ และเคดาห์ ซึ่งเป็นเมืองประเทศราชมาเลย์ของไทยโบราณ ประการสอง คือการผสมผสานระหว่างปัจจัยทางวัฒนธรรม อันได้แก่ศาสนาและภาษาของ "ซั้ม ซั้ม" ที่แปลกแยกทั้งจากชาวไทยจากศูนย์กลางกรุงเทพฯที่นับถือศาสนาพุทธและพูดไทย กับศูนย์กลางเคดาห์ที่นับถือศาสนาอิสลามและพูดภาษามาเลย์ กลุ่ม "ซั้ม ซั้ม" เป็นตัวแทนของอุดมการณ์มาเลย์ที่ถูกผนวกเข้ากับศาสนาและภาษาเพื่อปกป้องโรลมาเลย์จากการรุกรานของไทย โดยการแยกเอาชาวมุสลิมที่พูดไทยออกจากโรลวัฒนธรรมมาเลย์

งานวิจัยเหล่านี้ ส่วนหนึ่งแนวคิดเรื่องชาติพันธุ์แนวคิดแนวหนึ่ง เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งสิ้น การวิจัยนี้จึงได้นำแนว เรื่องชาติพันธุ์ เหล่านี้มาพิจารณาปรากฏที่เกิดขึ้นกับจังหวัดสตูล

สมมติฐานการวิจัย

สตูลในฐานะชุมชนชายขอบมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับรัฐไทยในรูปแบบที่ถูกรัฐไทยนิยาม

เหตุการณ์ทางการเมืองของรัฐไทยในช่วง พ.ศ. 2475-2480 ได้เปลี่ยนนิยามสตูล จากการเป็นเขตกันชนระหว่างรัฐไทยกับรัฐมลายู เป็นหน่วยการปกครองหนึ่งของรัฐไทย

ขอบเขตในการวิจัย

กำหนดให้สตูลเป็นหน่วยของการวิเคราะห์ และกำหนดให้ความสัมพันธ์ในระดับที่เป็นทางการระหว่างสตูลกับรัฐไทยเป็นระดับการวิเคราะห์ โดยเชื่อมโยงเอาการเปลี่ยนแปลงอำนาจและกลุ่มกุมอำนาจ ในช่วงระยะเวลา 5 ปี จาก พ.ศ. 2475-2480

สตุลถูกกำหนดให้เป็นหน่วยการวิเคราะห์ เนื่องจากสตุลมีความสำคัญในฐานะชุมชนชายขอบที่มีลักษณะพิเศษหลายประการ ทั้งทางด้านชาติพันธุ์ อันหมายรวมถึงเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ได้ผสมผสานลักษณะบางประการของคุณลักษณะของศูนย์อำนาจรัฐไทย และในบริบทวัฒนธรรมมาเลย์ในกลุ่มสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งการแต่งกาย ภาษาที่พูด การถกนียมความเป็นสมาชิกของกลุ่มมาเลย์มุสลิมในประวัติศาสตร์ และความแตกต่างในแง่การถกนียมเป็นพื้นที่ปัญหาในเขตชายแดนภาคใต้

ระเบียบวิจัย

วิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยเอกสารที่ใช้ ประกอบด้วยเอกสารขั้นต้นของทางราชการเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ และจากแหล่งอื่นกฎหมาย ข้อเขียน บันทึกความจำ และเอกสารชั้นรอง อาทิ วิทยานิพนธ์ รายงานการศึกษา บทความ รายงานสถานการณ์ชายแดนภาคใต้ของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง และข่าวสารจากหนังสือพิมพ์รายวัน ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้อามาตีความและ เปรียบเทียบ เพื่อหาความเปลี่ยนแปลงนิยามสตุลของประเทศไทย ในช่วงระยะเวลาที่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475-2480 โดยนำเสนอเหตุการณ์ทางการเมืองในส่วนกลาง ควบคู่ไปกับเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นกับสตุล ที่ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงนิยามของสตุล

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถชี้ถึงภาพลักษณ์ของสตุลที่ถูกกำหนดจากภายนอก อันได้แก่รัฐหรือส่วนกลาง
2. สามารถชี้ให้เห็นว่าภาพลักษณ์ที่ปรากฏเป็นภาพลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้น